
EDICIJA "PLANIRANJE PORODICE"**Knjiga VIII i IX**

Beograd, JP "Službeni glasnik", 2003. i 2004. godine

Društveni značaj planiranja porodice i potreba da se bude među onima koji su aktivni u traženju adekvatnih stručnih, društvenih i političkih odgovora za problem otvorene depopulacije, koja ugrožava budućnost naše zemlje, opredelili su Javno preduzeće "Službeni glasnik" da 2002. godine objavi ediciju "Planiranje porodice", koncipirajući je kao otvoreni projekat koji će svake godine nuditi nove naslove, informacije i objašnjenja o tom složenom pitanju, važnom i za pojedinca i za društvo.

Da podsetimo, prvih sedam naslova objavljenih u formi svezaka-knjiga su:

1. *Planiranje porodice kroz dokumenta* – Luka Todorović,
2. *Planiranje porodice u programima i dokumentima Ujedinjenih nacija* – Luka Todorović,
3. *Planiranje porodice - filozofija i praksa* – Mirjana Rašević,
4. *Reproduktivno zdravlje mladih* – Katarina Sedlecki,
5. *Odgovor na potrebe reproduktivnog zdravlja mladih* – Gordana Rajin,
6. *Voljna sterilizacija - potreba, barijere, praksa* – Mirjana Rašević i Katarina Sedlecki,
7. *Nevladine organizacije i planiranje porodice* – Luka Todorović i Gordana Rajin.

Već sami naslovi, objavljeni 2002. godine, govore o tome da je pristup tematici edicije istorijski i problemski i da može doprinosti edukaciji u sferi reprodukcije stanovništva i očuvanja zdravlja. Edicija nudi širok spektar informacija i znanja onima koje se pripremaju za roditeljstvo, roditeljima, vaspitačima, institucijama, nevladinim organizacijama i svima drugima koji se bave planiranjem porodice i populacionom politikom ili imaju interesovanja za ta pitanja.

U 2003. godini pojavila se osma knjiga edicije "Planiranje porodice" pod naslovom *Fenomen namernog prekida trudnoće*, autorke dr Mirjane Rašević. Budući da je abortus u našoj sredini dominantan metod kontrole rađanja, i to u tolikoj meri da se može govoriti o epidemijskim razmerama njegove rasprostranjenosti, iako je moderna nauka pružila nove metode i sredstva kontrole rađanja, dr Mirjana Rašević raspravlja o fenomenu namernog prekida trudnoće uopšte – teorijski i daje sliku stanja u Srbiji. O abortusu se razmišljalo tokom čitave istorije ljudskog društva, do današnjeg dana. Sigmund Frojd je, razmišljajući o temi kontrole rađanja, pre osamdeset godina napisao: "Ne može se poreći da kontraceptivne mere postaju neophodne u braku i, teorijski posmatrano, bio bi to jedan od najvećih uspeha čovečanstva ako bi bilo moguće da se akt prokreacije podigne na nivo voljnog i namernog akta i da se oslobodi veze sa neophodnim zadovoljenjem prirodne želje". Savremenim metodama kontracepcije omogućeno je odvajanje seksa od prokreacije i stvorena je mogućnost da biološka reprodukcija postane voljni i namerni akt čoveka o kome govori Frojd – ističe autorka.

Moralni aspekt problema, iako se raspravlja u filozofiji, teologiji, medicini, sociologiji, psihologiji i zakonodavstvu, nudi različite odgovore kroz ljudsku istoriju, ali potpun i jedinstven odgovor na pitanje da li je i kada fetus postaje ljudsko biće, nije dat ni danas. Posmatrano u kontekstu ljudskih prava, pitanje namernog prekida trudnoće otvara i druge brojne dileme. Polazeći od shvatanja Ruth Macklin da su ljudska sloboda, kolektivno dobro i pravda tri moralne pretpostavke naše civilizacije, autorka zaključuje "da svaka žena ima prirodno pravo, pravo čiji je izvor priroda, Bog ili racio, da prekine trudnoću i socijalno pravo, istorijski izborneno pravo, na planiranje porodice i institucije za abortus".

Teorijski deo sadrži i informacije o zakonskim rešenjima abortusa, shvatanja o reproduktivnom ponašanju i abortusu i saznanja o posledicama abortusa, koje se u više oblasti tiču i individue i društva. "U demografskoj sferi, abortus direktno utiče na smanjenje fertiliteta i reproduktivnog potencijala stanovništva (širenje steriliteta, porast spontanih abortusa, prevremenih porođaja i niske težine novorođenčadi), a direktno i indirektno deluje preko mortaliteta ženskog stanovništva. Glavne medicinske komplikacije i sekvele

abortusa odnose se na reproduktivni sistem žene. Abortus, takođe, kao stresogeno stanje nosi rizik za mentalni poremećaj. U socijalnoj sferi, posledice abortusa se tiču odnosa među partnerima", naglašava autorka.

Slika stanja u Srbiji, kao drugi deo ove značajne knjige, sadrži sledeća pitanja: tendencije i osobine, pravni aspekt, determinističku osnovu i perspektive.

Na osnovu istraživačkih nalaza, autorka smatra da postoji više pravaca mera za rešavanje problema namernog prekida trudnoće: širenje odgovarajućih znanja o kontracepciji i abortusu, koja treba da budu celovita, sistematska, pravovremena i temeljna; pravno regulisanje sterilizacije; izvlačenje muškarca iz defanzive – promocija njegove odgovornosti i stimulisanje upotrebe i dostupnosti muških kontraceptivnih sredstava; poboljšanje usluga vezanih za kontracepciju, uz poštovanje potrebe žene i razvijanje svesti o potrebi promene ponašanja, naročito putem razgovora sa lekarom o svim relevantnim pitanjima u postabortusnoj fazi.

Knjigu *Fenomen namernog prekida trudnoće* preporučuju i obimna citirana literatura, kompozicija, stil, jezik i visoka koncentracija znanja, informacija i stavova o svim relevantnim aspektima namernog prekida trudnoće.

* * *

U 2004. godini edicija "Planiranje porodice" dobila je još jednu, devetu knjigu – *Fertilitet i reproduktivno zdravlje mladih*, autorke mr Biljane Stanković. U životnom ciklusu pojedinca, ali i porodice, adolescencija predstavlja posebno osetljivo razdoblje, u savremenom društvu prilično dugačko. U pogledu uzrasnog određenja postoje različite definicije adolescencije, a Svetska zdravstvena organizacija određuje da su adolescenti mladi ljudi uzrasta od deset do devetnaest godina. Međutim, kako je proces psiho-socijalnog sazrevanja i sticanja ekonomske nezavisnosti prilično dug, pod adolescencijom se često podrazumeva uzrast do dvadeset pet godina života. Ako se uvaži ovaj kriterijum, u centralnoj Srbiji ima 1.045.896 adolescenata, ili 19,1% od ukupnog stanovništva, a u Vojvodini 402.014, ili 19,8% od ukupnog stanovništva. U Beogradu živi 297.746 mladih uzrasta od deset do dvadeset pet godina, ili 28,5% od ukupnog broja mladih ovog uzrasta u centralnoj Srbiji. Od njihovog reproduktivnog zdravlja zavisi budući razvitak stanovništva. Otuda su adolescenti važna ciljna grupa za istraživače, a njihovo reproduktivno zdravlje predmet je proučavanja sa različitih aspekata.

Autorka knjige *Fertilitet i reproduktivno zdravlje mladih*, mr Biljana Stanković, u prvom delu knjige osvetljava problematiku o kojoj je reč sadržajima o seksualnom ponašanju mladih, rađanju u adolescenciji, abortusima u adolescenciji, polno prenosivim infekcijama, ostalim rizičnim ponašanjima i promociji reproduktivnog zdravlja mladih. Ona ističe da su faktori koji imaju uticaj na reproduktivno zdravlje adolescenata sledeći: seksualna aktivnost i iskustvo, način kontrole rađanja, ukupan i trenutni broj seksualnih partnera kao i način njihovog izbora, a veoma značajan je i uzrast u kome se dogodio prvi seksualni odnos.

Istraživanja o kontracepciji kod nas pokazuju da se najviše koriste nepouzdana, tradicionalne metode, a najčešće kontraceptivno sredstvo koje se koristi je kondom.

Rađanje u adolescenciji obrađeno je primenom komparativne metode, a poređenja su vršena između evropskih i naše zemlje u periodu od 1960. do 2000. godine.

Najinteresantniji deo ove knjige predstavljaju rezultati istraživanja koje je sprovedla autorka dubinskim ispitivanjem osobina ličnosti adolescentkinja, njihovih uslova života, svesti o sebi, motiva, želja, strahova, seksualnog ponašanja kao i vrednovanja porodice iz koje potiču i percepcije porodice koju žele da stvore. Uzorak je činilo 111 devojaka od 14 do 20 godina, koje su seksualnu aktivnost počele u uzrastu od 16 godina i ranije, a koje su se obratile Savetovalištu za mlade Republičkog centra za planiranje porodice Instituta za zdravstvenu zaštitu majke i deteta Srbije. Ovim istraživanjem otkrivena su jedna važna vrata – tananog socio-psihološkog bića mladih i njihovih htenja. Odabrani odgovori devojaka, osim što mnogo kazuju o senzibilitetu mladih, upućuju i na razmišljanja o nedovoljnom razumevanju njihovih potreba, pa i nesvesnom uskraćivanju podrške.

Nalaze ovog istraživanja autorka je sublimirala na sledeći način:

- rani seksualni odnosi su u većoj meri uslovljeni delovanjem socio-psiholoških činilaca, a u manjoj meri su rezultat biološkog sazrevanja;
- i pored dobre emocionalne klime koja postoji u porodicama većine ispitanica, za seksualno ponašanje, međutim, ne postoji dovoljna otvorenost za sferu njihove seksualnosti;
- psihološke osobine ovog uzrasta, kao što su sklonost eksperimentisanju i rizičnom ponašanju, nedovoljno uvažavanje realnosti, osećanje lične nepovredivosti i druge, uslovljavaju nedovoljno odgovorno ponašanje prilikom odlučivanja na rane seksualne odnose;

- mladi ne poseduju dovoljno znanja iz oblasti seksualnosti, o kontracepciji i polno prenosivim infekcijama, ali ne poseduju ni razvijenu svest o potrebi odgovornijeg ponašanja u ovoj oblasti;
- kod ispitanica postoji svest o potrebi povećanja znanja iz oblasti seksualnosti;
- postoji mogućnost povećanja znanja, bolje pripreme i veće upućenosti devojaka u pitanja iz sfere seksualnosti, kao i delovanja u smislu pomeranja seksualne aktivnosti na kasniji uzrast.

Ova saznanja omogućila su autorki da ponudi pravce mogućih akcija i društva i porodice.

Izdavaču, Javnom preduzeću "Službeni glasnik", ostaje da za 2005. godinu izvrši izbor desete i narednih knjiga edicije "Planiranje porodice".

Ana Gavrilović
